HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

GEOSIYOSIY VA GEOIQTISODIY TENDENTSIYALARNI HAR TOMONLAMA TAHLIL QILISH: ULARNING MINTAQAVIY VA GLOBAL XAVFSIZLIKKA TA'SIRINI BAHOLASH.

Dilshod Abduqaxxorovich Bobomurodov
O'R HX va MU HAI
Aviatsiya qurollari sikli katta o'qituvchisi
p.f.f.d. (PhD), dotsent,

Abstract: This article discusses globalization and the multipolar world order. In the conditions of the current geopolitical and geoeconomic processes are becoming the most important factors determining not only domestic political and economic changes in countries, but also the stability of international security. The article comprehensively analyzes the interaction of these processes and their impact on security at the regional and global levels. The main geopolitical trends are considered, such as the intensification of competition between global power centers, regional conflicts, as well as geoeconomic trends, including sanctions policy, trade wars, and energy security.

Keywords: geopolitics, geoeconomics, international security, sanctions, trade wars, energy security, multipolarity, global risks.

Annotatsiya: Mazkur maqolada globallashuv va ko'p qutbli dunyo tartibi sharoitida geosiyosiy va geoiqtisodiy jarayonlar nafaqat mamlakatlardagi ichki siyosiy va iqtisodiy o'zgarishlarni, balki xalqaro xavfsizlik barqarorligini belgilovchi eng muhim omillarga aylanib bormoqda. Maqolada ushbu jarayonlarning o'zaro ta'siri va ularning mintaqaviy va global darajadagi xavfsizlikka ta'siri har tomonlama tahlil qilinadi. Global kuch markazlari o'rtasidagi raqobatning kuchayishi, mintaqaviy mojarolar, shuningdek, geoiqtisodiyot tendentsiyalari, jumladan, sanksiyalar siyosati, savdo urushlari va energiya xavfsizligi kabi asosiy geosiyosiy tendentsiyalar ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: geosiyosat, geoiqtisodiyot, xalqaro xavfsizlik, sanktsiyalar, savdo urushlari, energiya xavfsizligi, ko'p qutblilik, global risklar.

Аннотация: В данной статье рассматриваются вопросы глобализации и многополярного мирового порядка, В условиях современных геополитических и геоэкономических процессов важнейшими факторами, определяющими не только внутриполитические и экономические изменения в странах, но и стабильность международной безопасности, становятся именно они. В статье всесторонне анализируется взаимодействие этих процессов и их влияние на безопасность на региональном и глобальном уровнях. Рассматриваются основные геополитические тенденции, такие как усиление конкуренции между глобальными центрами власти, региональные конфликты, а также геоэкономические тенденции, включая санкционную политику, торговые войны и энергетическую безопасность.

Ключевые слова: геополитика, международная безопасность, санкции, торговые войны, энергетическая многополярность, глобальные риски.

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

Kirish. Geosiyosiy va geoiqtisodiy jarayonlar xalqaro munosabatlar va dunyoning turli mintaqalaridagi xavfsizlikka sezilarli ta’sir ko‘rsatadi. Globallashuv sharoitida, bir mamlakatdagi siyosiy va iqtisodiy voqealar bir zumda dunyoning boshqa qismlariga ta’sir qilishi mumkin bo‘lsa, bu sohalardagi o‘zgarishlar xavfsizlikka qanday ta’sir qilishi mumkinligini tushunish muhimdir. Xatarlarni bashorat qilish va mintaqaviy va global xavfsizlik tahdidlarining oldini olish uchun ushbu ikki fanni integratsiyalash masalasi ayniqsa dolzarb bo‘lib bormoqda.

Tadqiqotning maqsad va vazifalari. Maqolaning maqsadi - geosiyosiy va geoiqtisodiy tendentsiyalarni har tomonlama tahlil qilish, shuningdek, ularning mintaqaviy va global xavfsizlikka ta’sirini baholash. Tadqiqot maqsadlariga quyidagilar kiradi:

- Asosiy geosiyosiy va geoiqtisodiy tendentsiyalarni ko‘rib chiqish.
- Ushbu tendentsiyalarning dunyoning alohida mintaqalarida va global kontekstda xavfsizlikka ta’sirini baholash.
- Mumkin bo‘lgan xavflarni prognoz qilish va vaziyatni barqarorlashtirish bo‘yicha tavsiyalar ishlab chiqish.

Qisqacha adabiyot sharhi. Geoiqtisodiyot sohasidagi zamonaviy tadqiqotlar ularning o‘zaro ta’sirining ahamiyati ortib borayotganini qayd etadi. Zbignev Bjezinski va Jozef Nay kabi ekspertlar geosiyosiy ta’sirning yangi vositalari sifatida yumshoq kuch va iqtisodiy bosim rolini ta’kidlaydilar. Geoiqtisodiyotda sanktsiyalar (masalan, Rossiya va Eronga qarshi), shuningdek, global xavfsizlikda sezilarli o‘zgarishlarga olib kelishi mumkin bo‘lgan savdo urushlari bilan bog’liq tadqiqotlar dolzarbdir .

Gipoteza va tadqiqot savoli. Gipoteza shundan iboratki, geosiyosiy va geoiqtisodiy tendentsiyalar bir-biri bilan chambarchas bog’liq va ularning birgalikdagi ta’siri bu omillarni alohida tahlil qilishdan ko‘ra global xavfsizlikka aniqroq ta’sir qiladi. Tadqiqot savoli: dunyodagi geosiyosiy vaziyatning o'zgarishi iqtisodiy jarayonlarga qanday ta’sir qiladi va bu o‘zgarishlar global xavfsizlik uchun qanday oqibatlarga olib kelishi mumkin?

Asosiy geosiyosiy tendentsiyalar:

1. Ko‘p qutbli dunyoga o‘tish - bu yangi global o‘yinchilarning (masalan, Xitoy, Hindiston, shuningdek, Turkiya va Eron kabi mintaqaviy kuchlar) ta’sirining kuchayishi. Bu tendentsiya AQSh va Yevropa davlatlarining xalqaro siyosatdagi an’anaviy hukmronligiga tahdid solmoqda.
2. Qarama-qarshilik va resurslar uchun raqobat kuchaymoqda - ayniqsa Yaqin Sharq, Afrika va Arktika kabi mintaqalarda. Bunga an’anaviy geosiyosiy mojarolar ham, iqlim o‘zgarishi va tabiiy resurslar tanqisligi bilan bog‘liq yangi muammolar ham kiradi.
3. Xavfsizlikni mintaqaviylashtirish - Yevropa Ittifoqi, Shanxay hamkorlik tashkiloti (SHHT), Janubi-Sharqiy Osiyo davlatlari assotsiatsiyasi (ASEAN) kabi mintaqaviy blok va ittifoqlarni mustahkamlash, shuningdek, ushbu ittifoqlar doirasidagi qarama-qarshiliklarni kuchaytirishdir.

Asosiy geoiqtisodiy tendentsiyalar:

1. Savdo urushlari va sanktsiyalar tashqi siyosatning muhim vositalariga aylanadigan sanksiyalar kabi siyosiy va iqtisodiy choralar (masalan, Rossiya va Eronga qarshi sanksiyalar, AQSh va Xitoy o'rtasidagi savdo urushi).
2. Raqamli iqtisodiyot va kibertahdidlar – raqamli texnologiyalarga o‘tish va geoiqtisodiy raqobatning yangi maydoniga aylanib borayotgan kibermakondagi tahdidlarning kuchayishi.
3. Energiya xavfsizligidagi o‘zgarishlar - barqaror energiyaga o‘tish zarurati, yangi energiya manbalari (qayta tiklanadigan manbalar, neft va gaz) uchun raqobat.

Xavfsizlikka geosiyosiy va geoiqtisodiy omillarning ta'siri:

Mintaqaviy xavfsizlik

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

Geosiyosiy va geoiqtisodiy jarayonlar dunyoning har bir mintaqasidagi xavfsizlikka ta’sir qiladi. Bunga misollar kiradi:

Yaqin Sharq: Eronga qarshi iqtisodiy sanksiyalar, Suriya va Liviyadagi siyosiy beqarorlik, neft bilan bog’liq mojarolar.

Yevropa: Rossiyaga qarshi iqtisodiy sanktsiyalarning oqibatlari, migratsiya oqimi, NATO va Yevropa Ittifoqidagi xavfsizlik.

Sharqiy Osiyo: Janubiy Xitoy dengizidagi hududiy nizolar, AQSh va Xitoy o'rtasidagi iqtisodiy raqobat, harbiylashuvning kuchayishi.

Global xavfsizlik

Global miqyosda geosiyosiy va geoiqtisodiy omillar tahdidlarni keltirib chiqaradi, masalan:

Yadroviy tahdidlar: harbiylashtirishning kuchayishi va mojarolarning kuchayishi, masalan, Shimoliy Koreya va Eronda.

Kibertahdidlar: kiberhujumlarning davlatlar xavfsizligi va xalqaro munosabatlarga ta’siri .

Iqtisodiy beqarorlik: savdo urushlari va global iqtisodiy inqirozlarning oqibatlari.

Xatarlarni baholash uchun bir nechta asosiy senariylarni ajratish mumkin:

1. Global savdo urushi senariysi - bu dunyoning iqtisodiy va siyosiy jihatdan ikki blokga bo‘linishi, bu iqtisodiy oqibatlarga va mumkin bo‘lgan qurolli to‘qnashuvlarga olib keladi.

2. Iqlim o‘zgarishi bilan bog‘liq xavflar - migratsiya, resurslar uchun raqobat va iqlim o‘zgarishidan kelib chiqadigan hududiy nizolar nizolarga olib kelishi mumkin.

3. Xalqaro mojarolarning kuchayishi - masalan, AQSh va Xitoy o‘rtasidagi keskinlikning kuchayishi, bu ham mintaqaviy, ham global xavfsizlik uchun oqibatlarga olib kelishi mumkin.

Amaliy tavsiyalar va mumkin bo‘lgan echimlar

- Xalqaro institutlarni mustahkamlash – geosiyosiy va geoiqtisodiy ziddiyatlarni hal qilishda BMT, JST, YI, NATO va ASEAN kabi tashkilotlarning rolini kuchaytirish.

- Xavfsizlik xavflarini kamaytirish uchun yangi iqtisodiy sanktsiyalar va diplomatik bosim vositalarini ishlab chiqish.

- Barqaror rivojlanish sohasidagi hamkorlik - iqlim o'zgarishiga qarshi kurashish va tabiiy resurslarni bo'lishish uchun birgalikda ishlash.

Xulosa: Geosiyosiy va geoiqtisodiy muhitdagi o'zgarishlar mintaqaviy va global xavfsizlikka sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Mojarolar va xavfsizlikka tahdidlarning oldini olish uchun xalqaro hamkorlikni rivojlantirish, savdo-siyosiy nizolarni hal etishda faol ish olib borish zarur.

Adabiyotlar:

1. Барановский В.Г. Политическая интеграция в западной Европе. Некоторые вопросы теории и практики. М., 2000
2. Гаджиев К.С. Введение в геополитику. М.: Логос, 1998
3. Renan E. Quest – ce quune nation? Paris, 1997
4. Syakman N. Amerika`s Strategy World Politics. Hamdem, 1942
5. Hasanov A. Geosiyosat, 2016
6. http: // www. wfs.org (jahonning kelajagi va unga tasir ko`rsatuvchi omillar to`g`risida).